

เปิดผลการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

2539 -41

อำพล เสนาณรงค์

ในช่วงระหว่างปี 2539 - 2541 ผู้เขียนมีโอกาสเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในท้องที่หลายแห่งด้วยกัน จึงมีข้อสังเกตและข้อคิดหลายประการเกี่ยวกับการเกษตรและสิ่งแวดล้อม หลายเรื่อง ขอนำมาเล่าย่อๆ ให้ฟังตามลำดับ วัน เดือน ปี ดังนี้

1. ผลไม้ป่าบนดอย เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2539 ได้มีโอกาสขึ้นไปเยี่ยมสถานที่ทดลองเกษตรที่สูงขุนวาง และแม่จอนหลวง บนเส้นทางระหว่างสถานีทั้งสอง ได้มีโอกาสเห็นผลไม้ป่า 3 ชนิด ซึ่งจัดว่าเป็นไม้เขตอบอุ่น ได้แก่ **1) มกขี้หนู (*Docynia indica* Decne)** ซึ่งเป็นไม้วงศ์เดียวกับ แอปเปิ้ล และกุหลาบ (*Rosaceae*) ต้นสูงใหญ่กว่า 5 เมตร อยู่ในสวนป่าของกรมป่าไม้ที่ปลูกจากเมล็ด แต่ละต้นมีความปรวนแปรของสายพันธุ์มาก ขนาดของผลแตกต่างกัน พันธุ์ที่ใหญ่มีขนาดเท่าผลส้ม ลักษณะคล้ายผลแอปเปิ้ล สีเหลืองอ่อนแกมเขียว กลิ่นหอมไปทางมะกอกป่ามากกว่าแอปเปิ้ล รสออกเปรี้ยวอมฝาด เนื้อฟ้ามคล้ายแอปเปิ้ล แต่ผิวแข็งกว่ามาก ผลกำลังดกเริ่มเต็มโคนต้น ได้ทราบว่ามีชาวบ้านจะเก็บไปดองเป็นของกินเล่น **2) กล้วยฤาษี (*Diospyros glandulosa* Lace)** วงศ์พลับ (*Enenace*) ผลมีขนาดผลมะนาว เมื่อสุกจะมีสีเหลือง รสหวาน ไม้ผลัด แต่มีเมล็ดมากกว่าเนื้อ **3) เหมือด** พืชสกุล *Helicia* spp. ที่อยู่ในวงศ์เดียวกับ มะคาเดเมีย (*Macadamia*) ซึ่งอยู่ในวงศ์ *Proteacea* พบกำลังออกผลสีเขียวเต็มต้น ผสมค่อนข้างตื้นเต้น และดีใจ เพราะเคยเห็นผลมกขี้หนู และกล้วยฤาษีบ้างในตลาด แต่มะคาเดเมียยังไม่เคยเห็นเลย ได้ทราบจากเอกสาร และคำบอกเล่าว่ามีหลายชนิดในภูเขาภาคเหนือ คราวนี้พบในสภาพของป่าในถิ่นกำเนิดอย่างแท้จริง

ไม้ผลป่าทั้ง 3 ชนิด ดังกล่าว เป็นไม้เขตอบอุ่น ปกติพันธุ์ไม้ผลที่เป็นไม้ปลูกต้องนำมาจากต่างประเทศทั้งหมด การมีไม้ป่าชนิด หรือวงศ์เดียวกันในประเทศไทย จะทำให้เกิดประโยชน์ในการใช้เป็นต้นตอ และการผสมพันธุ์ในอนาคตต่อไป

ที่สถานีทดลองเกษตรหลวงขุนวาง ได้มีโอกาสเห็นต้นบัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงปลูกไว้เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2527 อายุประมาณ 12 ปี 8 เดือน ก็มีลำต้นสูงและพุ่มใหญ่เช่นเดียวกัน ได้ทราบว่าตกผลหลายปีแล้ว เป็นพันธุ์ชื่อหลายเลข 741 และพันธุ์ 344

2. มะคาเดเมีย เป็นพืชชนิดหนึ่งที่กรมวิชาการเกษตรได้ทำการทดสอบมาตั้งแต่ปี 2496 และเมื่อปี 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะนำต้น มะคาเดเมียไปทดลองปลูกในพื้นที่ของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ กรมวิชาการเกษตรรับมาดำเนินการร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือ กปร. กรมวิชาการเกษตร ได้เริ่มสนองพระราชดำริอย่างจริงจังตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้น โดยได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านวิชาการและเมล็ดพันธุ์จากรัฐบาลออสเตรเลีย และรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา ปัจจุบันกรมวิชาการเกษตร ได้แนะนำพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับปลูกเป็นการค้าในประเทศไทยไปแล้ว 4 พันธุ์ คือ พันธุ์หมายเลข 344 741 660 และ 508 และมีเอกชนปลูกมะคาเดเมียเป็นการค้าแล้วหลายพันไร่ และ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2541 ผมมีโอกาสได้เห็นเมล็ดมะคาเดเมียไทยวางจำหน่ายในตลาดเชียงใหม่ บรรจุซอง 100 กรัม ราคา 125 บาท หรือกิโลกรัมละ 1,250 บาท จัดว่าเป็น เม็ดมันที่ราคาแพงชนิดหนึ่ง

3. มะกอกน้ำมัน (Olive) ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อ 25 และ 26 มิถุนายน 2539 พระองค์ได้มีพระราชปรารภเกี่ยวกับน้ำมันมะกอก และมะกอกน้ำมัน (Olive) และได้รับสั่งให้ลองศึกษาหาความรู้ เพราะน้ำมันมะกอกมีประโยชน์ และมีคุณค่าทางอาหารแก่มนุษย์มาก หากปลูกได้ในประเทศไทยอาจมีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก นอกจากนี้มีพืชที่มีชื่อเรียกว่า “มะกอก” หลายชนิดในบ้านเราจึงน่าจะนำมาวิจัยและพัฒนาด้วย

ในระยะเวลาหลังจากนั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมวิชาการเกษตรและหน่วยงานต่างๆ ได้ศึกษาเรื่องมะกอกน้ำมันกัน อย่างกว้างขวาง และพอมือข้อมูลได้ ดังนี้

3.1 พืชที่คนไทยเรารู้จักและเรียกกันว่า “มะกอก” นั้น มีหลายชนิด แต่อยู่ใน 4 วงศ์เท่านั้น ส่วนใหญ่จะมีผลรูปกลมรี (คล้ายลูกกรักบี้) สีเขียวถึงเขียวอ่อน (สีมะกอก) มีเมล็ดเดี่ยวใหญ่ ลักษณะกลมรีเหมือนผล มีเนื้อหนาบ้าง บางบ้าง รสเปรี้ยวอมฝาด ใช้ปรุงรสกับข้าวได้ ใบอ่อนมีรสเปรี้ยว ใช้กินแบบผักสดได้ ส่วนใหญ่มีน้ำมันในผลและเมล็ด มีคุณค่าทางอาหารสูงแต่ปริมาณไม่มากนัก มะกอกเหล่านี้ ได้แก่

3.1.1 พวกมะกอกน้ำ (Elaeocarpus spp.) อยู่ในวงศ์ Elaeocarpaceae เป็นชนิดที่นิยมนำมาดองน้ำเกลือ เป็นของกินเล่น

3.1.2 พวกสมอจีน หน้าเลียบ มะกอกเกลื่อน มะกั้ม มะเลื้อน อยู่ในวงศ์ Burseraceae.

3.1.3 พวกมะม่วง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ มะกอก หรือมะกอกป่า ที่นิยมนำผลสุกมาปรุงรสอาหารประเภทส้มตำ ลาบ ยำ ปลา และอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ มะกอกฝรั่ง เป็นไม้ นำมาจากต่างถิ่นรสหวานอมเปรี้ยว คนไทยนิยมกินดิบจิ้มพริกกับเกลือ มะกอกพวกนี้อยู่ในวงศ์มะม่วง หรือ Anacardiaceae

3.1.4 มะกอกน้ำมัน มะกอกกลุ่มนี้อยู่ในวงศ์มะลิ Oleaceae มีพบอยู่ในประเทศไทย เป็นไม้ป่า 3 สกุล มีชื่อเรียกว่า มะกอกโคก มะกอกดอน และมะกอกป่า ยังไม่มีการศึกษากันอย่างละเอียด แต่ “มะกอกน้ำมัน”(Olive, *Olea europaea*) ที่ประเทศในแถบอัฟริกาเหนือและรอบๆ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน นิยมปลูกกันมากเพื่อใช้สกัดน้ำมันมะกอก (Olive, oil) ไม่ใช่พืชพื้นเมืองของเรา มีผลเหมือนมะกอกน้ำ และเคยมีผู้นำมาทดลองปลูก แต่ไม่ค่อยเจริญเติบโตดีนัก

3.2 ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ได้ทดลองนำพันธุ์ “มะกอกน้ำมัน” ต่างประเทศ เช่น จาก อิตาลี สเปน กรีซ ฝรั่งเศส และอิสราเอล เป็นต้น เข้ามาทดลองปลูกในพื้นที่สูงๆ หลายแห่งเช่น ที่ภูเรือ เขาค้อ ภูพาน เพชรบูรณ์ ปากช่อง เป็นต้น รวมจำนวนกว่า 78 สายพันธุ์ โดยทั่วไปความเจริญเติบโตไม่สู้ดีนัก มีอาการผิดปกติทางใบให้เห็นเป็นประจำ ขณะนี้พันธุ์ที่เติบโตดีที่สุด ได้แก่ พันธุ์ “Roggianella” จากอิตาลี

3.3 “น้ำมันมะกอก” เป็นน้ำมันที่มีคุณค่าทางอาหารสูง เพราะมีกรดไขมันประเภท Monounsaturated fatty acid สูงโดยเฉพาะ Oleic acid มีในปริมาณสูงถึง 84.4 เปอร์เซ็นต์ และมีกรดไขมันประเภท saturated fatty acid ค่อนข้างต่ำ (palmitic acid ประมาณ 6.9 เปอร์เซ็นต์ Stearic acid ประมาณ 1.6 เปอร์เซ็นต์) จึงทำให้ช่วยลดปริมาณคอเลสเตอรอลในเส้นโลหิต และลดอัตราเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจของผู้บริโภคไปด้วย

4. มะกอก “เอกมหาชัย” เมื่อปี 2541 ได้มีรายงานที่น่าสนใจจากสถาบันวิจัยพืชไร่กรมวิชาการเกษตร ชื่อคุณปัญญา เอกมหาชัย ที่ไปฝึกงานที่ศูนย์วิจัยเกษตรเขตร้อนระหว่างประเทศ (CIAT) ที่เมือง Cali ประเทศ Colombia เมื่อประมาณปี 2518 ได้นำเมล็ดพันธุ์ติดตัวเข้ามาทดลองปลูกเป็นไม้ประดับที่ศูนย์วิจัยพืชไร่ขอนแก่น ต่อมาพบว่า ไม้ชนิดนี้เติบโตเร็ว ต้นโต กิ่งก้านใหญ่ให้ร่มเงาดี ใบเป็นเงา จึงได้นำเมล็ดพันธุ์ไป ทดลองปลูกตามศูนย์วิจัย และสถานที่ทดลองพืชไร่ต่างๆ เช่น ที่เชียงใหม่ (แม่ใจ และ พร้า) ชัยนาท ระยอง มุกดาหาร เลย เพชรบูรณ์ อุบลราชธานี และศรีสะเกษ และเมื่อลองเก็บเมล็ดแก้วมาวิเคราะห์น้ำมันโดยกองเกษตรเคมี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2541 พบว่ามี กรดไขมัน Oleic acid สูงถึง 52.33 เปอร์เซ็นต์ สูงกว่าเมล็ดปาล์มน้ำมัน ทานตะวัน ถั่วเหลือง และคำฝอย แต่มีกรดไขมัน palmitic ต่ำกว่าปาล์มน้ำมัน และน้ำมันมะพร้าว และมีองค์ประกอบกรดไขมันใกล้เคียงกับน้ำมันมะกอก และเมื่อให้นักอนุกรมวิธานจำแนกแล้วจึงทราบว่าพืชชนิดนี้มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า “*Simarouba glauca*” อยู่ในวงศ์ Oleaceae ซึ่งเป็นวงศ์เดียวกับ มะกอกน้ำมัน (Olive) และเพื่อเป็นที่ระลึกแก่ผู้นำเข้ามาคนแรกทางสถาบันวิจัยพืชไร่ จึงตั้งชื่ออย่างไม่เป็นทางการว่าต้น “เอกมหาชัย”

จากการพิจารณาเบื้องต้น ต้น “เอกมหาชัย” มีน้ำมันที่มีคุณภาพด้อยกว่า น้ำมันมะกอกเล็กน้อย แต่ดีกว่าน้ำมันปาล์ม และในแง่ของกรดไขมัน Oleic acid “เอกมหาชัย” มีสูง

กว่าน้ำมันทานตะวัน ถั่วเหลือง และคำฝอย แต่มีปริมาณกรดไขมัน Linoleic acid น้อยกว่า น้ำมันทั้งสามชนิด

ดังนั้น “เอกมหาชัย” น่าจะมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพืชน้ำมันเศรษฐกิจในเขตที่ดอน ที่มีฝนน้อยอีกพืชหนึ่งของไทยในอนาคต

5. ”กระเจียวบัว”บานรอบพระตำหนักสวนจิตรลดา ในช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2541 ที่ผ่านมานี้ หากผู้ใดมีโอกาสนั่งรถยนต์ หรือเดินไปตามทางเท้าด้านนอกคูน้ำรอบรั้วพระตำหนักสวนจิตรลดาทุกด้าน จะเห็นแปลงไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นและใบเป็นกอติดดิน แต่มีดอกบัวตูม หรือทิวลิปสีชมพูอมม่วง เนื่องจากใช้เทคนิคของการปลูก จึงทำให้ออกดอกพร้อมกันในช่วงเวลาดังกล่าว จึงแลดูงามสะพรั่งขนานกับทางเท้าไปจนสุดถนน ซึ่งยาวไม่ต่ำกว่าด้านละ 2 กิโลเมตร

สำหรับคนกรุงเทพฯ ที่ไม่ค่อยได้ออกไปต่างจังหวัด หรือผู้ที่ไม่ค่อยสัมผัสเกี่ยวกับต้นไม้ใบหญ้าก็อาจไม่รู้จักรากไม้ชนิดนี้ และเข้าใจว่าเป็นดอกทิวลิป หรือไม้ดอกจากต่างประเทศ ความจริงไม้ดอกชนิดนี้เป็นพืชในสกุลขมิ้น (Curcuma) อยู่ในวงศ์ขิงข่า (Zingiberaceae) แต่ชาวชนบทรู้จักกันในชื่อ “กระเจียว” และใช้ดอกเป็นผักสดจิ้มน้ำพริก เป็นพืชพื้นเมืองของไทยเกือบทุกภาค แต่จะพบมาก และมีความหลากหลายของลักษณะและสีของดอกมากในภาคเหนือและอีสาน ขึ้นได้ดีในสภาพป่าเบญจพรรณ หรือป่าโปร่งจะออกดอกกระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน ที่อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ มีทุ่งดอกกระเจียวบานบริเวณที่ราบใกล้หน้าผาด้านทิศตะวันตก จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดในต้นฤดูฝน

สำหรับสายพันธุ์ที่นำมาปลูกรอบสวนจิตรลดาในครั้งนี้ เป็นสายพันธุ์ที่มีการคัดเลือกจากกระเจียวบัวพื้นเมืองของภาคอีสาน และได้มีผู้นำไปปลูกและคัดเลือกพันธุ์ทางภาคเหนือ จนแพร่หลายกันทั่วไป ต่อมาเมื่อผลผลิตหัวพันธุ์ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ มีมูลค่าปีละหลายล้านบาท และได้เปลี่ยนชื่อเป็นที่รู้จักกันในนาม “ปทุมมา” สำหรับการปลูกครั้งนี้เป็นฝีมือของกองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

6. นางพญาเสือโคร่งขาว ผมได้เขียนเกี่ยวกับเรื่อง ดอกนางพญาเสือโคร่ง (Prunus cerasoides D. Don) ไว้ในหนังสือกสิกรรม และในเอกสารต่างๆ 2-3 ครั้ง เพราะสนใจ และชื่นชมในยามที่ออกดอกและผลัดใบทั้งต้น ทำให้แลดูสีชมพูสะพรั่ง ถึงแม้ดอกจะไม่ใหญ่และหลากหลายเหมือนดอกซากุระในญี่ปุ่น หรือ เซอร์รี่ในกรุงวอชิงตัน แต่ก็งามไม่แพ้กัน โดยเฉพาะถ้าปลูกเป็นแถวหรือเป็นกลุ่มใหญ่ๆ หลายคนที่ไม่เห็นที่ดอยแม่สะลอง มักจะนึกว่าเป็นดอกซากุระ ความจริงเป็นดอก “นางพญาเสือโคร่ง” หรือ “ฉวีวรรณ” ซึ่งเป็นไม้พื้นเมืองบนภูเขาทางภาคเหนือของเราแท้ๆ

แต่ดอกนางพญาเสือโคร่งที่เห็นส่วนใหญ่เป็นสีชมพู จะมีแตกต่างกันบ้างก็ชมพูอ่อนหรือเข้มต่างกันบ้าง แต่เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2541 ได้มีโอกาสขึ้นเยี่ยมสถานที่ทดลองเกษตรของสูงขุนวางอีกครั้งหนึ่ง ได้รับรายงานจาก นายอุทัย นพคุณวงศ์ นักวิชาการเกษตรที่สูงขุนวางอีกครั้งหนึ่ง ได้รับรายงานจาก นายอุทัย นพคุณวงศ์ นักวิชาการเกษตรของสถานีฯ ว่า

พบดอกนางพญาเสือโคร่งสีขาวบริสุทธิ์หลายต้น ที่สถานีทดลองเกษตรที่สูงแม่จอนหลวง นับว่าเป็นข่าวที่น่าสนใจมาก ไม่ทราบว่าจะเกิดการแตกตัว (Segregation) ของสายพันธุ์ หรือการผ่าเหล่า (Mutation) ตามธรรมชาติ จึงได้แนะนำให้รีบขยายพันธุ์มากๆ เพื่อแพร่หลายต่อไป เนื่องจากการเดินทางไปสถานีทดลองเกษตรที่สูงแม่จอนหลวง ต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อต่อไปอีก 7 กิโลเมตร ผมจึงยังไม่สามารถเดินทางไปในครั้งนี้ได้ นายอุทัย นพคุณวงศ์ จึงได้กรุณามอบภาพมาจำนวนหนึ่งมาเผยแพร่

7. ส้มตำที่เชียงใหม่ เมื่อลงจากดอยขุนวางได้มีโอกาสไปรับประทานอาหารเย็นที่ร้านแกงร้อน และวันรุ่งขึ้นไปดูงานที่ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ตามพระราชดำริ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า รายการส้มตำ หรือตำส้มที่ร้านนี้มีมากกว่า 15 ชนิด เท่าที่จำได้คือ ส้มตำ มะละกอ ถั่วฝักยาว แตงกวา กระเทียม ส้มโอ มะม่วง ชมพู กะหล่ำปลี แครอท แอบเปิ้ล ฝรั่ง กล้วยดิบ มะเขือ และผลไม้รวม นอกจากนี้ ผลการทดลองปลูกผลไม้ที่ห้วยฮ่องไคร้ พบว่า ผลไม้ที่ปลูกได้เหมาะสมที่ห้วยฮ่องไคร้ ได้แก่ ชนิดที่ใช้ทำส้มตำได้ทั้งสิ้น เช่น มะม่วง ส้มโอ กระเทียม ชมพู เป็นต้น

8. ยางภูเขา ได้เคยเขียนเรื่องยางภูเขาไว้ครั้งหนึ่งในหนังสือกสิกร ปีที่ 61 เล่มที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2531) ได้เล่าถึงการปลูกยางพาราที่จีนใต้ มณฑลยูนนาน และเกาะไหหลำ และการปลูกยางพาราที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่จัน เป็นยางพันธุ์จีที 1 อายุขณะนั้นประมาณ 9 ปี และอีกแปลงหนึ่ง อายุประมาณ 1 ปีครึ่ง ปัจจุบันยางเหล่านั้นคงมีอายุย่างเข้าปีที่ 21 และปีที่ 12 ตามลำดับและคงจะเปิดกรีดไปนานแล้ว

เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2542 ได้มีโอกาสขึ้นไปเยี่ยมโครงการพัฒนาพื้นที่ดอยตุงในส่วนของกรมวิชาการเกษตร ระดับความสูงประมาณ 700 เมตร ได้แวะเยี่ยมแปลงยางพาราที่ปลูกไว้ตั้งแต่ปี 2529 มีทั้งพันธุ์มาตรฐานของไทย และพันธุ์ยางภูเขาจากประเทศจีน ปัจจุบันอายุประมาณ 13 ปีได้ ทราบว่าจะเริ่มกรีดในปีหน้า

สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร ได้ทำแปลงทดลองปลูกยางพาราทางภาคเหนือหลายแปลง เช่นที่สถานีทดลองพืชสวนน่าน แปลงทดลองแม่เหียะ นายอุทัย นพคุณวงศ์ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และที่ดอยตุง แต่แปลงทดลอง 3 แปลงแรก มีระดับพื้นที่ประมาณ 300 - 400 เมตร เท่านั้น แปลงที่ดอยตุงมีความสูงถึง 700 เมตร ดังนั้นข้อมูลการศึกษาที่ดอยตุงน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาเกษตรในภาคเหนือต่อไป

9. ชาวที่บ้านสร้าง เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2541 ผมได้มีโอกาสไปรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่โครงการพัฒนาพื้นที่ส่วนพระองค์ที่บ้านบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงก่อนที่จะทรงเกี่ยวข้าวแปลงขยายพันธุ์ข้าวพันธุ์ข้าวเจ้าหอมสุพรรณบุรีเป็นปฐมฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวได้ทรงทอดพระเนตรนิทรรศการ และทรงฟังคำกราบบังคมทูลถวายรายงานของนักวิชาการเกษตรเกี่ยวกับข้าวป่า ซึ่งเป็นผลงานของศูนย์วิจัยข้าวปราชญ์บุรี และสถาบันวิจัยข้าวพระองค์ได้ทรงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับผลความก้าวหน้า ของการวิจัยข้าวป่ามาก โดยเฉพาะคุณค่าด้านโภชนาการ และได้รับสั่งสอบถามถึงข้าวป่า ยักษ์ (Giant wild rice) หรือข้าวป่าอเมริกันที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ข้าวซ้อมมือหรือข้าวกล้อง และข้าวที่มีเมล็ดสีแดง สถานที่แห่งนั้น คุณวิไลลักษณ์ พลกลาง นักวิชาการเกษตร 7 ได้กราบบังคมทูลถวายรายงานให้ทรงทราบข้อมูลโดยย่อตามเวลาที่เวลาจะอำนวยเนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจแก่ประชาชนในระยะต่อมามาก ผู้เขียนจึงขอนำมาขยายความเติม ดังนี้

10. ข้าวป่า ข้าวป่าประเภทแรกเป็นข้าวป่าที่เป็นเครือญาติของข้าวที่คนไทยบริโภคทุกวันอยู่ในสกุลเดียวกัน (*Oryza*) มีประโยชน์ในการใช้เป็นเชื้อพันธุ์ เพื่อผสมและปรับปรุงคุณภาพของข้าวปลูก จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์สายพันธุ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป โดยเฉพาะในสภาพธรรมชาติทั่วโลกมีอยู่ไม่ต่ำกว่า 21 ชนิด (species) แต่ในประเทศไทยมีอยู่ในสภาพธรรมชาติ 5 ชนิด คือ *oryza rufipogon* Griff , *O.officinallis* wall & Watt, *O.ridleyi* Hook.f, *O.nivara* Sharma & Shastry และ *O. granulata* Nees & Arn. ข้าวป่า 3 ชนิดแรก เป็นพวกอายุข้ามปี (perennial) อีก 2 ชนิดหลังเป็นพวกอายุปีเดียว (annual) ปัจจุบันสถาบันวิจัยข้าวได้รักษาไว้ในสภาพป่า ถิ่นเดิมอยู่ที่หลายแห่ง เช่น ปราชญ์บุรี นนทบุรี สุพรรณบุรี และนครนายก เป็นต้น

โครงการวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับข้าวป่าขณะนี้ ได้แก่ การผสมข้ามพันธุ์ข้าวป่ากับข้าวปลูกให้ข้าวปลูกสามารถอยู่ข้ามปีได้หลาย ๆ ปีไม่ต้องปลูกใหม่ และเกาะยึดหน้าดินไม่ให้เกิดการชะล้างอย่างรุนแรงในต้นฤดูฝน อีกโครงการหนึ่งข้าวป่ายักษ์ (Giant Wild Rice) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย และทรงพระราชทานคำแนะนำให้ทดลองปลูกศึกษาเพื่อไม่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

11. ข้าวป่ายักษ์ หลายท่านที่เคยรับประทานอาหารฝรั่งโดยเฉพาะพวกสัตว์ปีก เช่น เป็ด หรือห่าน จะสังเกตเห็นว่า บางครั้งพ่อครัวจะวางข้าวชนิดหนึ่งเป็นเครื่องเคียงประเภทผักมาด้วย ประมาณทัพพีใหญ่ ลักษณะเมล็ดจะใหญ่ยาวกว่าข้าวเมล็ดยาวของไทย มีสีม่วงเข้ม รสชาติคล้ายข้าวซ้อมมือ แต่นุ่มนวลกว่าข้าวชนิดนี้เป็นพืชวงศ์หญ้า แต่คนละสกุล (Genus) กับข้าวปลูก ต้องนำเข้าจากสหรัฐอเมริกา ราคาค่อนข้างแพง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Zizania aquatica* เป็นพืชพื้นเมืองขึ้นตามริมน้ำหนองบึง ในสหรัฐอเมริกาตอนเหนือ แคนาดา และจีนตอนเหนือ พวกนกเป็ดน้ำ และห่านชอบกินเป็นอาหาร ในเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าของสหรัฐอเมริกา และแคนาดาจึงมีขึ้นอยู่ตามธรรมชาติมาก บางทีก็ต้องกว้านเมล็ดพันธุ์เพิ่มเติม พืชชนิดนี้ยังไม่เคยพบในประเทศไทย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เคยทรงนำเมล็ดพันธุ์จากสหรัฐอเมริกาเข้ามาเมื่อประมาณปี 2529 และส่งมาให้สถาบันวิจัยข้าวทดลองปลูกตามสถานที่ทดลองและศูนย์วิจัยต่างๆ แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ต้นไม้แข็งแรง และยังไม่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของประเทศไทยไม่แตกกอ และเมล็ดเล็กกว่าพันธุ์เดิม

พืชที่ใกล้เคียงและอยู่สกุลเดียวกับข้าวชนิดนี้คือ หน่อไม้ฝรั่ง (Water bamboo) ซึ่งมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Zizania latifolia* (Griseb) Stapf. ชาวสวนผักแถวอำเภอหนองแขม ธนบุรี เคยมาปลูกในท้องร่อง ต้นเป็นกอคล้ายข้าว แต่ใบกว้างกว่า ใช้บริโภคยอดอ่อนเหมือนผักสด รสชาติและใช้ปรุงอาหารเหมือนหน่อไม้ หรือยอดมะพร้าวสด ผมเคยส่งไปปลูกที่บริเวณสวนผักพระตำหนักปางตอง แม่ฮ่องสอนประมาณปี 2530 เพื่อให้อยู่ในสภาพอุณหภูมิเย็น และให้ออกดอก เพราะคาดว่าเมล็ดคงจะมีลักษณะคล้ายข้าวป่า (ยักษ์) แต่ไม่ได้ติดตามต่อไป จึงยังไม่ทราบผล สถาบันวิจัยข้าวน่าจะลองศึกษาเรื่องพืชนี้ต่อไป

ข้าวป่ายักษ์นี้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Wild rice เช่นเดียวกัน บางท่านจึงเข้าใจสับสนกับข้าวป่า (*Oryza* spp.) ซึ่งเป็นพืชคนละสกุลกัน จึงใช้ชื่อไทยว่า ข้าวป่ายักษ์

12. ข้าวกล้อง (Brown rice) ในปลายวันนั้นระหว่างที่กำลังทอดพระเนตร และทรงฟังคำกราบบังคมทูล เรื่อง ข้าวป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งเกี่ยวกับประโยชน์ของข้าวป่าและข้าวกล้องในแง่โภชนาการ และได้ทรงกล่าวว่าพระองค์เสวยข้าวกล้องทุกวันทั้งที่บางคนหาว่าเป็นอาหารคนจนหรือคนงาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้รับสั่งกับบรรดานักข่าวและช่างภาพที่ติดตามทำข่าวอยู่ขณะนั้นว่า “ได้ยินกันหรือเปล่าว่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่ง เรื่องประโยชน์ของข้าวกล้องว่าอย่างไร” บรรดานักข่าวจึงกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสซ้ำอีก พระองค์ท่านจึงได้รับสั่งต่อหน้านักข่าว สื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 10 คนที่นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นถึงข้าวกล้อง และถือว่าเป็นกระแสพระราชดำรัสที่สำคัญครั้งหนึ่งที่ทำให้ประชาชนชาวไทยจำนวนมาก ได้รู้จักประโยชน์ของข้าวกล้อง และหันมาบริโภคกันอย่างแพร่หลายต่อมา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อ่านทุกท่าน ผู้เขียนขออัญเชิญพระราชดำรัสครั้งสำคัญมาปรากฏ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้ **“ข้าวกล้องมีประโยชน์ ทำให้ร่างกายแข็งแรง ข้าวขาวเม็ดสวย แต่เขาเอาของดีออกไปหมดแล้ว มีคนบอกว่าคนจนกินข้าวกล้อง เรากินข้าวกล้องทุกวัน เรานี้แหละคนจน”**

ประโยชน์ของข้าวกล้องมีมากมาย ปัจจุบันมีเอกสารของสำนักพิมพ์ และหน่วยราชการต่าง ๆ พิมพ์เผยแพร่ เช่น “เรื่องพิเศษ” ของวารสารหมอชาวบ้าน และ “ข้าวกล้อง” ของนายเอกสงวน ชูวิสิฐกุล สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น ผู้ที่สนใจโปรดติดต่อขอได้ ผมจึงขอแจ้งให้ทราบบางประเด็นที่มีผู้สงสัยโดยสรุปเท่านั้น คือ ข้าวกล้อง คือ **ข้าวเปลือกทุกพันธุ์ทั่วไป** ที่กระเทาะเอาเปลือก(แกลบ)ออกอย่างเดียวเท่านั้นไม่มีการขัดสีเอาเยื่อหุ้มเมล็ดออกเหมือนข้าวสารขาวทั่วไป จึงมีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าข้าวขาวมาก และมีกากมากกว่า ทำให้ท้องไม่ผูกแต่เมื่อหุงต้มแล้วจะแข็งกระด้างกว่าข้าวขาว ข้าวกล้องมักมีสีคล้ำกว่าข้าวขาว บางพันธุ์มีสีน้ำตาล น้ำตาลเทา น้ำตาลเข้ม น้ำตาล แดง ม่วง และบางทีม่วงจนเกือบดำ บางคนเชื่อว่าข้าวกล้องสีน้ำตาลแดง (ข้าวแดง) มีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าข้าวกล้องสีน้ำตาลแดง จึงมีผู้บริโภคน้อย และราคาถูก ดังนั้น หน่วยทหาร และเรือนจำเท่านั้นที่ใช้ข้าวกล้องแดงหุงเลี้ยงทหารและนักโทษ เพื่อให้ทำงานได้ทน

ปัจจุบันมีข้าวกล้องหลายชนิดที่มีรสชาติดี ร่อย นุ่มนวล และมีกลิ่นหอม เช่น ข้าวกล้องของข้าวพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 พันธุ์ข้าวเจ้าหอมสุพรรณบุรี และพันธุ์ข้าวเจ้าหอม

คลองหลวง 1 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้าวกล้องชนิดเมล็ดสีแดงอีกหลายพันธุ์ ซึ่งมีกลิ่นหอมคล้ายข้าวขาวดอกมะลิ 105 และกำลังได้รับความนิยมมาก เพราะเชื่อกันว่ามีคุณค่าทางอาหารสูง

ข้าวกล้อง เบอร์ 5 ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ก็เป็นข้าวกล้องจากข้าวเปลือกทุกพันธุ์ไม่ใช่พันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งโดยเฉพาะ แต่เน้นการรณรงค์ให้คนไทยบริโภคข้าวกล้อง เพื่อให้ลดการใช้กระแสไฟฟ้าลง เพราะกรรมวิธีของการสีข้าวกล้องจะลดขั้นตอนกว่าการสีและขัดข้าวขาวมาก ปัจจุบันเครื่องสีข้าวทั่วประเทศกว่าครึ่งใช้พลังงานไฟฟ้า อีกประมาณครึ่งหนึ่งใช้พลังงานเชื้อเพลิงอื่นๆ

13. ข้าวหอมมะลิแดง หรือข้าวแดงหอม ปัจจุบันมีสายพันธุ์ข้าวแดงหอมที่คัดเลือกจากสายพันธุ์เมล็ดแดงที่ผ่าเหล่า (Mutation) จากพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 หลายสายพันธุ์จำหน่ายอยู่ในท้องตลาด ข้าวหอมมะลิแดงสายพันธุ์แรกค้นพบโดย นายบุญโฮม ชำนาญกุล อดีตผู้อำนวยการสถานีทดลองข้าวสุรินทร์ เมื่อปี 2528 และต่อมาได้มีนักวิชาการเกษตรนำไปผสมและปรับปรุงพันธุ์ต่อไปอีกหลายคน แต่ที่ปรากฏเป็นหลักฐานทางเอกสารได้แก่ นายสมเดช อิ่มมาก นักวิชาการเกษตร ของศูนย์วิจัยข้าวแพร่ สถาบันวิจัยข้าว เป็นคนหนึ่งที่ได้ปรับปรุงพันธุ์ข้าวแดงหอมต้นเดี่ยวและไม่ไวแสง และตั้งชื่อว่า “ข้าวหอมกุลาแดง”

เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2541 นายมีชัย วีระไวทยะ อธิบดีกรมหนึ่งของสถาบันวิจัยข้าวระหว่างประเทศ (IRRI) ได้นำตัวอย่างข้าวกล้องหอมมะลิแดงไปแสดงระหว่างการประชุมในที่ประชุมสัมมนาเรื่อง “พรมแดนใหม่ในการพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวในประเทศ” และกล่าวว่าเป็น “ราชินีของข้าว” และจะนำไปขยายพันธุ์เผยแพร่ต่อไประดับนานาชาติ

เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2542 ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมงานเกษตรอีสาน ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่ามีข้าวกล้องหอมมะลิแดงจำหน่ายอยู่ในชื่อของพันธุ์ “กุลาแดง”

ข้าวกล้องหอมมะลิแดง กำลังได้รับความสนใจจากคนไทยจำนวนมากในยุคที่ทุกคนกำลังตื่นตัว เรื่องอาหารสุขภาพและอาหารชีวจิต บางคนเชื่อว่านอกจากมีคุณค่าทางโภชนาการสูงแล้วยังอาจป้องกันมะเร็งของทางเดินอาหารอีกด้วย(ความจริงข้าวกล้องทุกพันธุ์ก็มีคุณสมบัติทำให้ระบบการขับถ่ายของผู้บริโภคเป็นปกติ ท้องไม่ผูก เพราะมีเส้นใยมากกว่าข้าวขาว ซึ่งอาจจะลดความเสี่ยงของการเป็นโรคมะเร็งทางเดินอาหารเหมือนกัน) สารสำคัญที่มีมากในข้าวสีแดงและต่างกับข้าวขาว ได้แก่ Anthocyanin pigment ที่อยู่เปลือกหุ้มเมล็ด ไม่มีประโยชน์พิเศษทางโภชนาการแต่ใช้สำหรับผสมอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ไวน์แดง น้ำผลไม้ และผลิตภัณฑ์อาหารบางชนิดให้มีสีสดใสกว่าธรรมชาติ เพื่อให้หน้าต๋ม น่ารับประทาน และน่าซื้อมากขึ้นเท่านั้น แต่มีข้าวแดงบางชนิดมีคุณค่าทางอาหารสูงมากโดยเฉพาะโปรตีน แต่คงเป็นคุณสมบัติเฉพาะพันธุ์มากกว่า เนื่องจาก Anthocyanin pigment

เนื่องจากมาตรฐานของข้าวไทยในปัจจุบันยังถือว่า การเจือปนของข้าวแดง เป็นคุณสมบัติที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้มีมาตรฐานต่ำ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขยายพันธุ์ข้าว

และค้าข้าวโดยตรง จึงยังไม่ค่อยมั่นใจเกี่ยวกับการส่งเสริม “ข้าวแดง” นี้ เพราะเกรงการปะปนในแปลงของชาวนา และทำให้มาตรฐานของข้าวไทยในตลาดต่างประเทศตกต่ำได้

นอกจากนี้ ผู้บริโภคบางคนไม่ชอบความกระด้างของข้าวกล้อง บางหน่วยงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงทดลองผสมข้าวขาวกับข้าวกล้อง และข้าวกล้องสีแดงในอัตราส่วนต่างๆ กันเพื่อหาส่วนผสมที่หุงง่าย รสชาติอร่อย นุ่มนวล มีสีสรรน่ารับประทาน และมีคุณค่าทางอาหารเพิ่มขึ้น

14. หญ้าขจรจบและไมยราบยักษ์ ระหว่างเดินทางไปโครงการพัฒนาส่วนพระองค์ที่บางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2541 เพื่อเตรียมรับเสด็จ ได้มีโอกาสเดินทางผ่านถนนสาย จากศูนย์วิจัยข้าวปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง ไปยังจังหวัดนครนายก เป็นถนนที่ตัดเลียบคลองชลประทาน ลาดยางตลอด รถยนต์น้อย พบว่าพื้นที่ระหว่างถนนกับคลองชลประทาน มีหญ้าขจรจบ (*Pennisetum spp.*) อยู่ด้านชิดถนน และไมยราบยักษ์ (*Mimosa pigra* Linn.) อยู่ด้านชิดคลอง พืชทั้งสองขึ้นขนานกันไปตลอดระยะความยาวของถนนกว่า 26 กิโลเมตร ช่วงถนนจากจังหวัดนครนายกถึงอำเภองครักษ์ ระยะทางกว่า 30 กิโลเมตร ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว พบไมยราบยักษ์มีขึ้นอยู่หนาแน่นริมคลองชลประทาน และถนนในนาภาคกลางเกือบทุกสาย เช่นในเขตอำเภองครักษ์ บ้านนา หหนองแค ภาชี นครหลวง บางประหัน ป่าโมกข์ บางไทร และปทุมธานี ฯลฯ เป็นต้น

วัชพืชทั้งสองชนิด ผู้เขียนได้เคยเขียนหลายครั้งในหนังสือพิมพ์กสิกร ตั้งแต่หญ้าขจรจบเริ่มระบาดจากทับทวง เมื่อปี 2498 และไมยราบยักษ์เริ่มระบาดจากจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีประมาณ 2522 และได้รายงานการระบาดของวัชพืชทั้งสองชนิดนี้เป็นระยะ ๆ อย่างน้อยก็เพื่อบันทึกเป็นจดหมายเหตุทางวิชาการ และบางครั้งนี้กว่าความรุนแรงของการระบาดได้ลดลงแล้ว แต่ความจริง กลับตรงกันข้ามดังที่ได้เห็นในปีนี้ ไมยราบยักษ์ ได้ระบาดไปรามริมน้ำหลายแห่งในภาคกลาง และอีสานอย่างกว้างขวาง

15. กว๊ายเดี่ยวเรือในคลองรังสิต เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2537 ผมมีโอกาสนั่งรถผ่านคลองรังสิตในระยะที่กำลังรณรงค์รักษาคลองรังสิต พบว่าช่วงนั้นคลองสะอาด ปราศจากผักตบชวา ไมยราบยักษ์ และร้านค้าริมคลอง แต่กำลังเริ่มกลับมาทั้งผักตบชวา และร้านกว๊ายเดี่ยวเรือ จึงได้มีจดหมายไปเสนอท่านอธิบดีกรมชลประทานในยุคนั้น เพื่อหาทางยับยั้งหรือวางแผนที่เหมาะสม

นับตั้งแต่วันนั้นจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบ 5 ปี เมื่อผมนั่งรถจากอำเภองครักษ์มายังสะพานข้ามถนนพหลโยธินที่รังสิต เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2541 พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง คือ 1) ตลอดระยะความยาวของคลองประมาณกว่า 40 กิโลเมตร มีร้านกว๊ายเดี่ยวเรือประมาณ 70 ร้าน หลายร้านเป็นแบบปักเสาลงไปใต้อ่างแบบถาวรแต่ส่วนมากจะเป็นร้านแบบเรือเอี่ยมจุ่นที่บรรทุกข้าว หรือสิ่งของในแม่น้ำเจ้าพระยา ถูกตัดแปลงเป็นร้านอาหาร มีหลังคาบังแดด และกำลังมีการตัดแปลงเพิ่มเติมใกล้สะพานรังสิตอีกหลายลำ คาด

ว่าอีกในไม่ช้าคงจะมีจำนวนเกินร้อยลำขึ้นไป 2) ถนนสายรังสิต นครนายก ได้รับการปรับปรุงเป็นถนนคู่ขนาน (ไป-กลับคนละทาง) ลาดยางอย่างดี ทำให้การจราจรคล่องตัวดีมากทั้งสองทาง แต่น่าเสียดายว่าต่อไปคงจะเริ่มติดขัดมากขึ้น บริเวณใกล้ๆ สะพานข้ามคลองที่รังสิต ขาเข้า โดยเฉพาะในช่วงใกล้เที่ยงที่มีรถยนต์เก๋ง ของชาวกรุงจอดอุดหนุนก๋วยเตี๋ยวเรือแต่ละร้านอย่างหนาแน่น 3) ผักตบชวาได้เคลื่อนตัวกับมายืดคลองรังสิตเหมือนเดิม

เมื่อผมกลับมา ตั้งใจจะเขียนจดหมายไปให้ข้อคิดเห็นกับอธิบดีกรมชลประทานอีกครั้ง แต่บังเอิญได้อ่านข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน พบว่าสัมภาษณ์ของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีว่า “จำเป็นจะต้องอนุรักษ์ร้านก๋วยเตี๋ยวเรือรังสิตไว้ เพราะเป็นของคู่คลองรังสิตมาช้านานแล้ว (ถึงแม้จะเป็นเรือคนละขนาดกันก็ตาม)” เลยระดับความตั้งใจที่จะเขียน แต่คิดว่า เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะเฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงของคลองรังสิตต่อไปอีกกว่าจะเป็นในรูปใด

16. ถนนมิตรภาพ (ถนนสายสระบุรี - นครราชสีมา) ถนนมีโอกาสดูเห็นถนนมิตรภาพ ตั้งแต่เริ่มสร้าง (ประมาณปี 2496) และได้มีโอกาสเดินทางบ่อยมากในช่วงที่รับราชการ (2500 - 2535) แต่เมื่อเกษียณอายุราชการแล้วมีโอกาสไปทางถนนเส้นนี้น้อยมาก

เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2526 ได้เดินทางจากกรุงเทพฯ ไปนครราชสีมา ค่อนข้างจะผิดหวังเล็กน้อย แต่ก็เตรียมใจไว้แล้วสำหรับผู้อาวุโสที่จะต้องยอมรับกับสภาพของการพัฒนาของประเทศ ตลอดระยะทางกว่า 200 กิโลเมตร จากสระบุรีถึงนครราชสีมา ที่เคยเป็นสีเขียวของพืชพรรณไม้ต่าง ๆ ปัจจุบันเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างที่ไม่ค่อยเป็นระเบียบเกือบตลอดเส้นทาง โดยเฉพาะในช่วงแก่งคอก และมวกเหล็ก ภูเขาได้หายหรือแว้งเข้าไปเป็นจำนวนมาก เพราะอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ถึง 2 บริษัท (เช่นเดียวกับบริเวณริมถนนพหลโยธิน อำเภอพระพุทธบาท และอำเภอเมืองสระบุรี ซึ่งเป็นโรงงานไม่หิน และอุตสาหกรรมหินอ่อน ปัจจุบันภูเขาต่างๆ เหล่านี้หมดแล้ว เราจะใช้วัสดุอะไรในการก่อสร้าง ก็ยังไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน คาดว่าคงจะซุดลงไปใต้บาดาล หรือขนมาจากแหล่งไกลๆ เพราะประเทศไทยยังมีภูเขาอีกมากซุดอีกหลายร้อยปีก็คงยังไม่หมด

ปัจจุบันถนนได้แบ่งออกเป็นสองเส้นทาง แยกขาไป และขากลับข้างละ 2 ช่อง แต่การขั้รถยนต์ก็ยังไม่ค่อยสะดวกมากนัก เพราะมีรถบรรทุกใหญ่จำนวนมาก ทำให้รถเล็กที่วิ่งข้ามมักมาวิ่งช่องขวา การที่ไม่ได้เข้มงวดเกี่ยวกับความเร็วสูงสุดก็เป็นปัญหาสำคัญเพราะรถยนต์ที่วิ่งความเร็วไม่เกิน 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ตามกฎหมายขรถที่วิ่งเข้าไปสำหรับรถยนต์ที่วิ่งอัตรา 150 กิโลเมตรต่อชั่วโมงขึ้นไป

ร้านอาหารริมถนนที่มวกเหล็กและกลางดง มีช่องว่าง รายการพิเศษ คือ ตักแต่นปาทั้งกำ ดักแก้มใหม่ และนกกระจาบชุบแป้งทอดกรอบ คงจะเหมาะแก่ลัมกับเปียร์ตราหนึ่งซึ่งติดป้ายโฆษณาแผ่นนี้ขวางอยู่เบื้องหน้ามองดูคล้ายกับสูงกว่าภูเขาที่เป็นพื้นหลัง น่าชมเชยผู้ออกแบบและเลือกสถานที่

17. ขุนนโปศาลทักษิณ นักกลีกรรมทุกคนคงเคยได้ยินชื่อ ขุนนโปศาลทักษิณ เพราะเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งให้นักวิจัยของ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ร่วมกับโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ทำการวิจัยและขยายพันธุ์ขุ่นพันธุ์นี้เพื่อการอนุรักษ์ และเพื่อเผยแพร่แก่ประชาชนโดยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบันเป็นจำนวนกว่า 15,000 ต้นแล้ว และมีหลายเลขประจำต้น

เนื่องจากผมมีงานในหน้าที่ปัจจุบันจะต้องผ่านต้นขุ่นต้นดั้งเดิมของขุ่นพันธุ์นี้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และได้เห็นและทราบว่าเป็นขุ่นต้นนี้ปัจจุบันมีอายุมากแล้ว ประมาณกว่า 160 ปี และปัจจุบันก็มีการทำศัลยกรรมที่บริเวณลำต้นอยู่หลายแห่ง ดังนั้น เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2542 จึงได้ไปขออนุญาตถ่ายภาพไลต์ต้นขุ่นพันธุ์นี้ไว้เป็นที่ระลึก และได้ทราบประวัติสังเขปของขุ่นต้นนี้ จากคุณเกรียงไกร วิศวามิศ ข้าราชการสำนักพระราชวัง ดังนี้: “.....ขุ่นต้นนี้ขึ้นอยู่ภายนอกองค์พระที่นั่งไพศาลทักษิณด้านตะวันตก ติดกับกำแพงพระที่นั่งปลูกประมาณปี พ.ศ. 2380 โดยเจ้าจอมมารดาเที่ยง ซึ่งเป็นธิดาพระยาอภัยนันทราชกุมาร (ดิศ โจรจนดิศ) รัชกาลที่ 4 มีพระราชโอรส และพระราชธิดาถึง 10 พระองค์ พระราชธิดาพระองค์สุดท้ายทรงพระนามว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงพวงสร้อยสอางค์ และเป็นผู้นำความเป็นมาเกี่ยวกับขุ่นต้นนี้มาถ่ายทอด

เจ้าจอมมารดาเที่ยงได้รับพันธุ์ขุ่นต้นนี้มาจากญาติ จึงได้นำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตปลูกไว้ภายนอกองค์พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ท่านได้ทำนุบำรุงรดน้ำพรวนดินตลอดมา เมื่อใดที่มีพระราชพิธีกาลานุกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทักนิโทษกแล้ว ท่านจะเชิญน้ำจากพระเต้าทักษิโณทกมาจำเรียวใต้ต้นขุ่นนี้เป็นประจำมิได้ขาด และเมื่อคุณพนักงานหอเฝ้าลาเครื่องสังเวยพระสยามเทวาธิราชแล้ว จะนำน้ำดื่มจากเครื่องสังเวยมาจำเรียวใต้ต้นขุ่นนี้เช่นกัน (ปัจจุบันก็ยังปฏิบัติอยู่เป็นประจำ) ด้วยบุญญาภุภาพที่ต้นขุ่นต้นนี้ได้รับน้ำศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว จึงเจริญงอกงามยืนต้นแข็งแรงมาจนถึงปัจจุบัน

ต้นขุ่นไพศาลทักษิณต้นนี้มีอายุยืนยาวมาถึง 6 รัชกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้งานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทำการวิจัยเนื้อเยื่อเพื่อขยายพันธุ์พืชพระราชทานให้ข้าทูลละอองพระบาท และข้าราชการบริพารนำกล้าที่เพาะไปปลูกยังเคหะสถานของตน....”

ขุ่นต้นนี้มีอายุประมาณไม่ต่ำกว่า 160 ปี ความจริงน่าจะสูงใหญ่กว่านี้ แต่เนื่องจากปัจจุบันมีอาคารชนาบเกือบทุกด้าน บริเวณพื้นที่เป็นแผ่นซีเมนต์ และเข้าใจว่าลำต้นเดิมตายไปแล้ว และถูกตัดออกหลังปี 2527 แล้วใช้ปูนซีเมนต์โบกปิดรอยแผลไว้ ลำต้นใหญ่ในปัจจุบันคงเป็นลำต้นที่สอง แต่ก็คงมีอายุปีอยู่เพราะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางถึง 39 เซนติเมตร

ต้นขุ่นที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อต้นแรกได้ปลูกไว้ที่หน้าห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา เมื่อเดือนกรกฎาคม 2530 หนึ่งต้น และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกไว้ที่พระตำหนักสวนปทุม เมื่อ

เดือนมกราคม 2543 และผลมีลักษณะเหมือนต้นเดิม คือ ผลขนาดย่อมเนื้อหนาสีเหลือง
จำปา รสหวานจัด (21 องศาบริกซ์) ผู้สนใจปลูกขุ่นพันธุ์นี้โปรดติดต่อขอรับต้นพันธุ์ได้ที่
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

พระที่นั่งไพศาลทักษิณเป็นพระที่นั่งในหมู่พระมหामนเทียรที่พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างขึ้นเป็นหมู่แรกในพระบรมมหาราชวัง และทรงใช้เป็นที่ประทับทรง
พระสำราญ หรือประกอบพระราชกรณียกิจเป็นการส่วนพระองค์ หรือเสด็จออกทรงบำเพ็ญพระ
ราชกุศลเป็นการภายในและเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งแห่งนี้ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 7 กันยายน
พ.ศ. 2353 เวลา 03.28 น.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงใช้พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
ประกอบพระราชกรณียกิจ หรือเสด็จออกทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการส่วนพระองค์ภายใน